

Husiatyn

שם בפולנית: Husiatyn

שם באוקראינית: Гусятин

שם בעברית: הוסיאטין

מספר היהודים	כלל האוכלוסיה	נתוני אוכלוסייה: שנה
1208	(?)	1765
3782	5214	1880
4197	6060	1890
3648	5736	1900
3288	5799	1910
368	2104	1921
388	(?)	1931

הערות:

הוסיאטין יושבת על גדות נהר זברוך', משני עבריו, כ-65 ק"מ דרומית ומזרחית לטרנופול. מיקומה זה השפיע רבות על התפתחותה של העיר בכלל, ועל קורות היהודים בה בפרט.

הוסיאטין נוסדה בתחילה ככפר, ובשנת 1559 נתן המלך זיגמונט השני את הזכות ליאן סוויארשץ' מאולכוביץ' להפוך אותה לעיר. חבל ארץ פורה זה אמנם הביא להתפתחותה המהירה של העיר, אך סכסוכים ומלחמות הביאו לחורבנה של העיר מספר פעמים. בשנת 1594 שרף והחריב את העיר סמיון נאליביקה, מפקד גדוד של קוזאקים שנקם את הריגת אביו בידי בעלי העיר. בשנת 1645 ביצר בעלי העיר קלינובסקי את הגדה המזרחית של העיר, ביצר את טירתו והקיף את העיר חומה. אמנם, במאי 1648 נשבה קלינובסקי בידי הטטארים והקוזאקים בקרב קורסון, ואף טירתו של קלינובסקי נשדדה. העיר הצליחה לעמוד במספר מתקפות בשנים 1651-1655, אך בשנת 1672 בעקבות מתקפת העות'מנים כנגד ממלכות פולין, עברה הוסיאטין לשלטון העות'מני משך כשלושים שנה, עד שהוחזרו לממלכת פולין חבלי פודוליה וחלקים מאוקראינה בעקבות שלום קרלוביץ'. בתקופת השלטון העות'מני פותחה העיר ואף נבנו בה כמה מבנים מפוארים.

קרא עוד...

ב-1729 עברה העיר לידי משפחת האצולה הידועה פוטוצקי, ובשנת 1772 עם הכיבוש האוסטרי וחלוקת פולין, הפך נהר הזברוך' לגבול בין הקיסרות האוסטרית והרוסית, ובכך חולקה העיר. צידה גליצאי (אוסטרי) של העיר הפך למרכז סחר בין שתי המדינות, ולירידי המסחר בעיר היו מגיעים סוחרים מכל רחבי גליציה ואף סוחרים עות'מניים ומסלוניקי. ב-1870 תקפה את העיר מגפת כולרה ורבים מתושביה נמלטו על נפשם. ב-1882 נסללה מסילת הברזל מסטניסלאבוב להוסיאטין, וזו סייעה לשימור מעמדה של העיר כמרכז מסחרי, אף שבאזור התפתח מרכז סחר גם בפודולצ'יסקה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, נכבשה העיר בידי הצבאות הרוסיים, והללו חרבו את העיר. תושבי העיר אשר חזרו אליה כשנה מאוחר יותר גורשו מן העיר.

היהודים בהוסיאטין

עם הפיכתה של הוסיטאין לעיר, אנו יודעים על יהודים שמתישבים בה. כבר ב-1577 אנו יודעים על תשלום מס גולגולת מיהודי הוסיטאין, ובסוף המאה ה-16 אנו יודעים על בית כנסת שנבנה במקום. ב-1623 הוצאו להורג שלושה אחים יהודים, שהושמו באופן שרירותי ברצח של ילדים נוצרים. בעלי העיר גזרו את דינם של האחים לאחר שעונו קשות אך לא הודו במעשים, וללא עדים הקושרים אותם למעשה, והעלו אותם על המוקד מייד עם גזר הדין. אין לנו עדויות ביחס לגורלם של היהודים בזמן מאורעות ת"ח-ת"ט, (9-1648), אך סביר להניח שגם הם נפגעו עם כיבוש המבצר בידי הקוזקים.

לאחר כיבוש העות'מני שגשגה הקהילה היהודית ואף נבנה בעיר בית כנסת מפואר ומבוצר, שבשל חשיבותו הארכיטקטונית השתתפו באחזקתו מאוחר יותר השלטונות האוסטריים והפולנים. אמנם, עם שובו של השלטון הפולני, ביקש הארכי-בישוף שארקובסקי מקמיניץ-פודולסק להרוס את בית הכנסת בטענה שזה נבנה על גבי בית עלמין נוצרי. אמנם, התנהל משפט ארוך בכמה ערכאות בנושא, אך בעלי העיר, מיכאל פוטוצקי, הגן על הקהילה היהודית ודחה את התביעה. בין פוטוצקי והארכי-בישוף נוצר מאבק חריף, שהגיע עד בית המשפט העליון בלובלין. פוטוצקי אמנם הפסיד במשפט, אך ההגמון הועבר לתפקיד חדש בעיר פשמישל, וגזר הדין לא בוצע בפועל. תחת חסותו של פוטוצקי שגשגה הקהילה היהודית, ועד שנת 1765 היו בבעלות יהודים בהוסיטאין 160 בתים, מתוכם 54 ב'רינק', בכיכר השוק.

פעילותו של השבתאי יעקב פראנק בפצי'נצה הסמוכה להוסיטאין, סביב שנת 1755 הביאה רבים מבני העיר להצטרף לכת זו. נציגי הקהילה היהודית הוזמנו לוויכוח בקמיניץ אך בהמלצת ועד ארבע ארצות לא הגיע נציג של הקהילה לאירוע זה. אמנם, הבישוף שתחת חסותו חסו בני כת פראנק דרש את נציגות העיר בוויכוח, ובמפגש השני נמנה גם נציג העיר הוסיטאין שלא לקח אמנם חלק פעיל בוויכוח. בעקבות ויכוח זה נשרפו ספרי התלמוד בפודוליה, והקהילה היהודית נאלצה לשלם פיצוי כספי לבני הכת. עם ההמרה ההמונית של בני כת פראנק, הצליחה הקהילה להתגבר גם על ספיחיה האחרונים של כת זו מבני העיר.

כאמור, עם הכיבוש האוסטרי וחלוקת העיר, הפכה הוסיטאין למרכז סחר בין גליציה ורוסיה וזו היטיבה עם הסוחרים היהודים ועם הקהילה היהודית. עד המחצית השנייה של המאה ה-19, היוו היהודים כ-70% מכלל תושבי הוסיטאין הגליציאית. ברם, בצידה הרוסי של העיר היו יהודים מעטים יחסית. גם כינונה של החצר החסידית משושלת רוז'ין הביאה לצמיחתה של הקהילה. ב-1861 קבע ר' מרדכי שרגא בער פרידמן, בנו הצעיר של ר' ישראל מרוז'ין את מושבו בהוסיטאין, וחסידי אף רכשו את חצר הטירה ההרוסה שבעיר, והוקם במקום בית מדרש מפואר. יחסיו הטובים של הרבי מהוסיטאין גם עם הגראף אדם גולחובסקי, הביאו את השלטונות האדמיניסטרטיביים להתחשב בעמדותיו השונות של הרבי. נהירת החסידים להוסיטאין, לחצר הרבי, הביאה לעיר גם מקורות פרנסה חדשים כבתי הארחה ותבשיל. מעמדם של אדמו"רי הוסיטאין העמיד בצילם גם את ההנהגה הרבנית הרשמית של העיר.

בתקופה זו העיר פותחה משמעותית, הוקמו בה בתי חרושת, והעיר חוברה לתשתית ביוב מסודרת והוקמה בה תאורת חשמל ופעלו בה 11 בנקים. בנוסף, הפעילה הקהילה היהודית הוצאה לאור ובית דפוס, בית חולים, מושב זקנים, ספריה, בתי כנסת ובתי מדרש. בנוסף, החל לפעול בעיר בית ספר משלים ללימודים כלליים וגימנסיה פרטית יהודית. בין יהודי הוסיטאין נמנו סוחרים גדולים, חוכרי ובעלי אחוזות חקלאיות סביב העיר, בעלי מלאכה ובעלי מקצועות חופשיים: עורכי דין, רופאים, טרינרים, רואי חשבון ורוקחים. בנוסף, החלה בעיר גם פעילות ציונית מגוונת.

עם הכיבוש הרוסי בתחילת מלחמת העולם הראשונה חרבה העיר, ובכלל זה גם חצר אדמו"רי הוסיטאין ומבני הפאר שלה. האדמו"ר נמלט מן העיר לוויה מבעוד מועד. את בית הכנסת הפכו הרוסים לאורות סוסים ולמוסך, ויהודי העיר שעדיין נותרו בה גורשו ממנה ב-1915, ורכושם נבזז בידי המקומיים.

בתום מלחמת העולם, עברה הוסיטאין מיד ליד, בתחילה לידי הרשות הלאומית האוקראינית, תקופה קצרה בה נכנסו ויצאו בעיר כנופיות וגדודי קוזאקים והטילו את מוראם על היהודים. במהלך תקופה זו עזבו היהודים את העיר, ועברו לערים אחרות בסביבה. העיר עברה לידי הפולנים, הבולשביקים ושוב כבשו הפולנים את העיר בשנת 1920.

בין שתי המלחמות בתקופת השלטון הפולני, שבו יהודים מעטים להוסיטאין, בעיר חנוונים ובעלי מלאכה. מעמדה המסחרי של העיר לא שב אליה, ולא ניתן היה לקיים קשר כלשהו עם חצייה הרוסי של העיר, מעבר לנהר. היהודים כבר לא היוו רוב התושבים בעיר אך עדיין קיבלו נציגות מכובדת בהנהלת העיר. בנוסף, ההתעוררות הלאומית האוקראינית והרוחות האנטישמיות שליוו אותה, כמו גם האווירה ששררה בקרב השלטונות הפולנים באותה התקופה הביאו למתיחות בין היהודים והאוקראינים, ואף לתקריות אלימות. התאגדות של סוחרים אוקראינים ופולנים כנגד סוחרים יהודיים הקשה מאוד על פרנסת היהודים במקום.

מלחמת העולם השנייה

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, עברה העיר לידי השלטונות הסובייטיים, והעיר החלה לפעול ברוח השלטון הקומוניסטי. עם הכיבוש הגרמני, ניסו כמה מתושבי המקום לסגת מזרחה ביחד עם הכוחות הסובייטיים, אך בודדים מהם שרדו. העיר נכבשה ב-06.07.1941 ומיד לאחר מכן החלו האוקראינים המקומיים ברצח ושוד של תושבי המקום. עד סוף יולי 1941 נרצחו בידי הגרמנים הנאציים והאוקראינים כ-200 מיהודי הוסיטאין, רובם נערים וגברים, על שאר בני הקהילה הוטלו קנסות כספיים ועבודות כפייה. במהלך חורף 1942 מתו ברעב, בקור ובמחלות יהודים רבים מהוסיטאין, והנותרים גורשו

במרץ 1942 לגטאות בקופצ'ינצה ובפרובוצ'נה.

(רועי גולדשמידט)

מקורות:

אברהם בקר, קהילתיים: הוסיאטין וקופצ'ינצה, תל אביב 1977.

אברהם יצחק אביטוב, מבית אבא: פרקי זכרונות מימי ילדות בעיירת מולדתי הוסיאטין, תל אביב 1965.

פנקס הקהילות, ב, הוסיאטין עמ' 181-184.

אזור היסטורי-תרבותי: Eastern Galicia

פריטים רלוונטיים לקהילה

שנה	סוג הפרט	כותרת
1915	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	"О местах водворения лиц, высылаемых из преде..."
1915	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	"О неблагонадежном элементе Галиции", в т.ч. ...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Okólniki, sprawozdania, korespondencja i inn...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Protokoły, sprawozdania, korespondencja i in...
1882	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Protokoły, sprawozdania, korespondencja i in...
1888	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1. Rozporządzenia, sprawozdania, korespondencja...

[פריטים נוספים](#)

<http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/110873> Source URL: